

شکوه نماز در قیام امام حسین علیه السلام

حجت الاسلام والمسلمین عبدالکریم پاک‌نیا*

قال الله تعالى: «الَّذِينَ إِذَا مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ»^۱

مقدمه

در مقابله با بحران‌ها و حوادث سخت زندگی، نماز و عبادت خالصانه، بهترین پشتیبان و پناهگاه تمام انسان‌های پاک و انبیای بزرگ الهی در طول تاریخ بوده است. خداوند متعال در قرآن کریم نماز را پناهگاه مطمئن انسان معرفی کرده و فرموده است: «وَ اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ»^۲ از صبر و نماز (در حوادث سخت و کارهای مهم) یاری جویید (و از دریای بیکران قدرت الهی نیرو بگیرید) و این کار جز برای خاشعان، سنگین است».

خفتگان را چه خبر زمزمه مرغ سحر؟ حیوان را خبر از عالم انسانی نیست
شب مردان خدا روز جهان افروز است روشنان را به حقیقت شب ظلمانی نیست^۳

از این رو نماز در سیره امام حسین علیه السلام، همواره مهم‌ترین تکیه‌گاه شمرده می‌شد. این شیوه برگرفته از روش پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و مولای متقیان حضرت علی علیه السلام بود که در قیام عاشورا به اوج خود رسید و نماز، مهم‌ترین پشتوانه حضرت سیدالشهدا علیه السلام و یاران باوفایش در این قیام جاویدان شد.

امام سجاد علیه السلام درباره نمازهای امام حسین علیه السلام فرمود: «كَانَ يُصَلِّي فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ أَلْفَ رَكْعَةٍ»^۴
پدرم در هر شبانه‌روز هزار رکعت نماز می‌خواند». امام حسین علیه السلام در تفسیر آیه شریفه «الَّذِينَ إِذَا

* استاد سطح عالی حوزه علمیه قم و مبلغ نخبه دفتر تبلیغات اسلامی.

۱. حج: ۴۱.

۲. بقره: ۴۵.

۳. مصلح بن عبدالله سعدی، کلیات سعدی، قصیده شماره ۷.

۴. علی بن موسی ابن طاووس، فلاح السائل، ص ۲۶۹.

مَكْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ؛^۱ یاران خدا همان کسانی هستند که هر گاه در زمین به آن‌ها قدرت بخشیدیم، نماز را برپا می‌دارند»، فرمود: «این آیه درباره ما اهل بیت پیامبر ﷺ است».^۲ همان‌گونه که در زیارت وارث پس از توصیف مقامات عالی امام حسین علیه السلام به این جمله می‌رسیم: «أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ أَقَمْتَ الصَّلَاةَ وَ آتَيْتَ الزَّكَاةَ وَ أَمَرْتَ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَيْتَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ أَطَعْتَ اللَّهَ حَتَّى أَتَاكَ الْيَقِينُ»؛^۳ من شهادت می‌دهم که تو نماز را اقامه کردی و زکات را پرداختی و امر به معروف و نهی از منکر نمودی و تا آخرین لحظه زندگی، در اطاعت خدا بودی». حضرت سیدالشهدا علیه السلام در مناجاتش چنین نجوا می‌کند: «اللَّهُمَّ مَنْ أُوِيَ إِلَيَّ مَأْوَى فَأَنْتَ مَأْوَايَ وَ مَنْ لَجَأَ إِلَيَّ مَلْجَأً فَأَنْتَ مَلْجَبِي»؛^۴ خدایا هر که جای گرفت به جایگاهی، پس تویی جایگاه من و هر که پناه گرفت به پناهگاهی، پس تویی پناهگاه من».

جلوه‌های نماز در قیام عاشورا

قیام عاشورا سرشار از جلوه‌هایی از نماز است که در این بخش به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود.

۱. آغاز قیام با خواندن نماز در مسجد

پس از آنکه امام حسین علیه السلام با ولید در مدینه بیعت نکرد، در نیمه شب ۲۸ رجب سال ۶۰ هجری به مسجدالنبی آمد، نماز خواند و با قبر رسول خدا صلی الله علیه و آله خداحافظی کرد. پس از نماز در حال سجده به خواب رفت و پیامبر صلی الله علیه و آله در عالم خواب، او را به سینه چسباند و میان دو چشم آن حضرت را بوسید و به او فرمود: «پدرم به فدای تو! ... برای تو در بهشت درجه‌ای است که به آن نائل نمی‌شوی، مگر با شهادت».^۵

سپس امام علیه السلام به مکه آمد، مسجدالحرام را پایگاه خود قرار داد و پس از نماز در مسجد به سخنرانی و آگاهی بخشیدن به مردم پرداخت. اساساً قیام‌های الهی همه از مسجد و اماکن مقدس آغاز می‌شود؛ هم‌چنانکه حضرت ولی عصر علیه السلام نیز حرکت الهی خود را در عصر ظهور از مسجدالحرام شروع می‌کند.

۱. حج: ۴۱.

۲. سید هاشم بحرانی، البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص ۸۹۲.

۳. محمدباقر مجلسی، بحارالأنوار، ج ۹۸، ص ۳۶۰.

۴. علی بن موسی ابن طاووس، مهج الدعوات و منهج العبادات، ص ۴۹.

۵. محمدباقر مجلسی، بحارالأنوار، ج ۴۴، ص ۳۱۲.

احمد بن اعثم کوفی، از تاریخ نگاران قرن سوم هجری می نویسد:

چون امام حسین علیه السلام به مکه رسید، مردم خوشحال شدند. امام علیه السلام بعد از استقرار و در چهار ماهی (شعبان، رمضان، شوال، ذی القعدة و چند روز از ذی الحججه) که در مکه بود، مؤذنی معین کرد که در اوقات نماز با صدای بلند اذان می گفت و مردم جمع می شدند و پس از اقامه نماز، به سخنان و روشنگری های امام حسین علیه السلام در موضوعات روز، به ویژه درباره عدم بیعت با یزید و اهداف و فلسفه قیام عاشورا گوش فرا می دادند.^۱

هنگامی که امام علیه السلام در مکه بود، دو نفر به نام های «هانی بن هانی سیعی» و «سعید بن عبداللّه حنفی» از کوفه رهسپار مکه شدند و نامه ای را که آخرین نامه کوفیان به امام حسین علیه السلام بود، به آن حضرت تقدیم کردند. امام حسین علیه السلام به آورندگان نامه هانی و سعید فرمود: «به من خبر دهید که چه اشخاصی در نوشتن این نامه با شما همدست بوده اند؟». آن ها جواب دادند: «ای فرزند رسول خدا! افرادی مانند شبث بن ربعی، حجار بن ابجر، یزید بن حارث، یزید بن رویم، عروة بن قیس، عمرو بن حجاج و محمد بن عمیر بن عطارد (که هر کدام از سران قوم هستند) با ما همدست بودند». در این هنگام امام حسین علیه السلام برخاست و در کنار کعبه دو رکعت نماز در بین رکن و مقام (بین حجرالاسود و مقام ابراهیم علیه السلام) خواند و از خداوند طلب خیر کرد. سپس پسرعمویش، مسلم بن عقیل را به حضور طلبید تا او را روانه کوفه کند.^۲ مسلم بن عقیل نیز بعد از دریافت فرمان امام علیه السلام، راه جهاد و شهادت را در پیش گرفت و به عنوان سفیر قیام عاشورا، ارتباط با خداوند و اقامه نماز را زیربنای حرکتش قرار داد. او ابتدا مخفیانه به مدینه رفت و مرقد مطهر نبوی را زیارت کرد و در مسجدالنبی دو رکعت نماز خواند. آن گاه مخفیانه با بستگانش وداع کرد و شبانه راه عراق را در پیش گرفت و با عزم و اراده ای راسخ، به سوی هدف بلند خویش شتافت.^۳

۲. تنظیم برنامه ها با اوقات نماز

حضرت اباعبدالله علیه السلام پس از حرکت به سوی کوفه، برنامه هایش را در هر منزل و مقامی با اوقات نماز تنظیم و سخنانش را بعد از نماز بیان می کرد. در منزل شراف که حرّ بن یزید ریاحی راه را بر امام علیه السلام بسته بود، هنگام نماز ظهر شد و آن

۱. احمد بن اعثم کوفی، کتاب الفتوح، ج ۵، ص ۲۵.

۲. علی بن موسی ابن طاووس، اللهوف علی قتلی الطفوف، ص ۳۷.

۳. عبدالله بحرانی، العوالم: الامام الحسین علیه السلام، ج ۷، ص ۱۸۴.

حضرت علیه السلام دستور داد حجاج بن مسروق اذان بگوید. وقتی هنگام گفتن اقامه و خواندن نماز شد، امام حسین علیه السلام لباس پوشید، نعلین بر پا کرد و برای خواندن نماز از خیمه بیرون آمد. حمد و ثنای خداوند را به جا آورد و رهنمودهای لازم را به سپاه حرّ بیان فرمود. همه آنان در مقابل سخنان بر حق امام علیه السلام خاموش شدند و کسی از آنان سخن نگفت. امام علیه السلام از حر پرسید: «آیا می خواهی تو هم با همراهان خود نماز بخوانی؟». عرض کرد: «نه، بلکه شما نماز بخوان و ما نیز پشت سر شما نماز می خوانیم». نماز به امامت امام حسین علیه السلام خوانده شد.

چون هنگام نماز عصر شد، امام حسین علیه السلام دستور داد همه آماده رفتن شوند. همراهان حضرت آماده حرکت شدند. سپس امام علیه السلام به منادی خود دستور داد برای نماز عصر بانگ سر دهد و اقامه نماز گفته شد. امام حسین علیه السلام پیش آمد، ایستاد و نماز عصر خواند و چون سلام داد، به سوی آن مردم برگشت و حمد و ثنای خدای را به جا آورد و سخنرانی دیگری ایراد فرمود.^۱

۳. یک شب مهلت برای عشق به نماز

عمر سعد در عصر روز تاسوعا فرمان حمله داد. حضرت ابوالفضل علیه السلام از سوی امام حسین علیه السلام مأمور شد تا از دشمن برای شب عاشورا مهلت بگیرد. حضرت اباعبدالله علیه السلام انگیزه خویش را از تأخیر انداختن جنگ چنین بیان می فرماید:

يا عَبَّاسُ! اِرْكَبْ بِنَفْسِي اَنْتَ يَا اَخِي... اِرْجِعْ اِلَيْهِمْ فَاِنْ اِسْتَطَعْتَ اَنْ تُؤَخِّرَهُمْ اِلَى عُدْوَةِ وَتَدْفَعَهُمْ عَنَّا الْعَشِيَّةَ؛ لَعَلَّنَا نُصَلِّي لِرَبِّنَا اللَّيْلَةَ وَنَدْعُوهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ. فَهُوَ يَعْلَمُ اَنِّي كُنْتُ اِحْبَبُ الصَّلَاةَ لَهُ وَ تِلَاوَةَ كِتَابِهِ وَ كَثْرَةَ الدُّعَاءِ وَالِاسْتِغْفَارِ؛^۲ برادرم عباس! جانم به فدایت، سوار شو... به سوی آنان برو و اگر توانستی جنگ را تا صبح فردا به تأخیر انداز و امشب آنان را از ما دور کن. شاید ما بتوانیم امشب در پیشگاه پروردگاران به نماز و دعا و استغفار پردازیم. او خوب می داند که من پیوسته نماز برای او و تلاوت قرآنش و بسیار دعا کردن و طلب آمرزش خواستن از درگاهش را همواره دوست می دارم.

بگذشت ز هر چه داشت حتی سر و جان اما ز نماز خویش هرگز نگذشت^۳

امام حسین علیه السلام چنان عشقی به نماز و ذکر و دعا دارد که می خواهد شبی را از دشمن مهلت بگیرد و به راز و نیایش و نماز پردازد و این در حالی است که با صلابت تمام در مقابل

۱. محمد بن محمد مفید، الإرشاد، ج ۲، ص ۷۹.

۲. لوط بن یحیی ابومخنف، مقتل ابومخنف، ص ۱۰۶؛ محمد بن جریر طبری، تاریخ طبری، ج ۴، ص ۳۱۵.

۳. سیف الله خادمی، نیایش سرخ، ص ۵۵.

خواسته‌های نامشروع دشمن ایستاد و مقاومت می‌کند.

از کربلای مقدس، می‌آید آوای مردی آوای نورانی او «انی احب الصلوه» است^۱ شیعه امام حسین علیه السلام نیز باید همانند مولایش عاشق نماز و تلاوت قرآن کریم باشد و زندگی خود را در پرتو عشق به این امور معنوی جهت دهد.

۴. نماز صبح عاشورا

هنگامی که امام حسین علیه السلام نماز صبح را در روز عاشورا به جا آورد، پس از حمد و سپاس خداوند به یاران نمازگزارش فرمود: «خداوند به شهید شدن شما در این روز اذن داده است و بر شماست صبر و شکیبایی».^۲ حضرت در این گفتار حکیمانه دو نکته را تذکر می‌دهد؛ اول اصل شهادت که به امر پروردگار است و دوم پایداری و استقامت در برابر دشمن که هر دو نکته با نماز ارتباط مستقیم دارد؛ زیرا روح استقامت و پایداری در جهاد باید از همان نماز و ارتباط با پروردگار به دست بیاید و از عبادت و معنویت نیرو بگیرد: «وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ».^۳ پس از نماز صبح عاشورا، وقتی امام علیه السلام در مقابل خویش موجی خروشان از دشمنان خیانتکار را دید؛ دست‌ها را به سوی آسمان بلند کرد و با توکل خالصانه به خداوند چنین دعا نمود: «اللَّهُمَّ أَنْتَ تَقْتِي فِي كُلِّ كَرْبٍ، وَرَجَائِي فِي كُلِّ شِدَّةٍ؛ خدایا! تو در هر غم و اندوه پناهگاه و در هر پیشامد ناگوار مایه امید منی».

۵. نماز ظهر عاشورا

در زمین کربلا در روز عاشورا حسین علیه السلام زیر تیغ و تیر دشمن خواند بی‌پروا نماز^۴ اوج شکوه نماز در حماسه کربلا، برگزاری نماز ظهر عاشوراست. در ظهر عاشورا ابو ثمامه صیداوی به حضور حضرت آمد و در اوج جنگ با دشمن عرضه داشت: «یا ابا عبد الله! فدایت شوم، گرچه این مردم با حملات و هجوم‌های پی در پی خود به تو نزدیک شده و می‌خواهند تو را به شهادت برسانند، اما به خدا سوگند! تا مرا نکشته‌اند؛ نمی‌توانند به تو آسیبی برسانند. دوست

۱. صالح محمدی امین.

۲. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۴۵، ص ۸۶.

۳. محمدصادق نجمی، سخنان حسین بن علی علیه السلام از مدینه تا کربلا، ص ۱۵۸.

۴. محمد بن محمد مفید، الإرشاد، ج ۲، ص ۹۶.

۵. سید محمود مرتضوی نائینی (ناظر).

دارم در حالی به ملاقات پروردگارم بشتابم که این آخرین نمازم را هم به امامت شما خوانده باشم». امام علیه السلام با شنیدن سخنان ابو‌ثمامه به آسمان نگاه کرد و فرمود: «ذَكَرْتَ الصَّلَاةَ جَعَلَكَ اللَّهُ مِنَ الْمُضَلِّينَ الدَّاكِرِينَ، نَعَمْ هَذَا أَوَّلُ وَقْتِهَا؛^۱ نماز را یاد کردی، خداوند متعال تو را از نمازگزارانی که به یاد خدا هستند، قرار دهد. بلی، الان اول وقت نماز است».

جهد کن بر نماز اول وقت این پیام شهید عاشوراست^۲ سپس فرمود: «لحظاتی از دشمن آتش بس بخواهید»، ولی هنگامی که دشمن آتش بس موقتی را نپذیرفت؛ سالار شهیدان علیه السلام در مقابل باران تیر دشمن به نماز ایستاد.

در هر نفسش سوز و گداز است حسین علیه السلام سرچشمه هر راز و نیاز است حسین علیه السلام می‌خواند نماز آخرین را در خون یعنی که فدایی نماز است حسین علیه السلام^۳

نماز، ستون دین و یادآور حضور خدا در تمام لحظات زندگی انسان است. خواندن نماز بر هر مسلمانی واجب و در اسلام نسبت به آن بسیار سفارش شده است. ادای نماز در اول وقت، یکی از نکته‌ها در مراتب و محافظت از نماز است. پیشوایان دینی و ائمه اطهار علیهم السلام همواره بر خواندن نماز اول وقت تأکید داشته‌اند؛ چنانکه امام صادق علیه السلام فرموده است: «شیعه ما را هنگام وقت نماز بشناسید (امتحان کنید) که چگونه از آن محافظت می‌کند».^۴

شهدای انقلاب اسلامی و دفاع مقدس همانند شهدای کربلا، به نماز اول وقت اهمیت می‌داند و بر آن پایبند بودند و این، درسی برای همگان به‌ویژه جوانان است که به نماز اول وقت اهمیت بدهند. برادر قدیمی، از هم‌زمان و همکاران شهید سید مرتضی آوینی می‌گوید:

در ایامی که شبانه‌روز برای تدوین و مونتاژ در صدا و سیما بودیم، به محض اینکه وقت نماز می‌رسید و همین که قرآن شروع می‌شد؛ سید قلم را زمین می‌گذاشت، لباس را می‌پوشید و بچه‌ها را صدا می‌کرد: «حرکت کنید که وقت نماز است». سپس به طرف مسجد بلال حرکت می‌کرد. سید همیشه از اولین کسانی بود که وارد مسجد می‌شد.^۵

۱. سید محسن امین عاملی، لواعج الاشجان، ص ۱۵۵.

۲. سید حجت‌الله آزاده.

۳. محمود تازی (یاسر).

۴. محمد بن علی صدوق، الخصال، ج ۱، ص ۱۰۳.

۵. پایگاه خبری تحلیلی شهدای ایران، «خاطره‌ای جالب از شهید آوینی درباره نماز اول وقت»، ۱۳۹۳/۱۰/۲۹، کد خبر: ۶۳۳۸۳.

امیر دلاور، سردار دربندی، از هم‌زمان شهید بزرگوار علی صیاد شیرازی می‌گوید:
در آسمان کردستان و سوار بر هلی‌کوپتر بودیم. دیدم ایشان مدام به ساعت‌شان نگاه می‌کند.
علت را پرسیدم، گفت: «موقع نماز است». همان لحظه به خلبان اشاره کرد که همین‌جا فرود
بیاید تا نماز را در اول وقت بخوانیم. خلبان گفت: «این منطقه زیاد امن نیست، اگر صلاح
بدانید تا مقصد صبر کنیم». شهید صیاد گفت: «اشکالی ندارد، ما باید همین‌جا نماز را
بخوانیم». هلی‌کوپتر نشست. با آب قمقمه‌ای که داشت، وضو گرفتیم و همگی نماز ظهر را به
امامت ایشان اقامه کردیم.^۱

۶. پاسداران نماز ظهر عاشورا

برای اقامه نماز ظهر عاشورا، فدائیان در مقابل حضرت ایستادند تا از حضرت در برابر باران
تیرهایی که از سوی دشمن می‌آمد، محافظت و پاسداری کنند و نماز ظهر عاشورا با آرامش
برگزار شود.

یکی از این فدائیان زهیر بن قین بجلی، از شخصیت‌های برجسته کوفه بود که روز عاشورا افتخار
یافت در رکاب امام حسین علیه السلام به شهادت برسد. وی در میدان‌های جنگ، دلاوری‌های بسیاری
نشان داده بود. ابتدا نیز هوادار جناح عثمان بود، اما توفیق یافت که نیک‌فرجام و از شهدای
عالی مقام کربلا شود.^۲ در زیارت ناحیه مقدسه درباره او آمده است: «السَّلَامُ عَلَيَّ زُهَيْرِ بْنِ الْقَيْنِ
الْبَجَلِيِّ؛^۳ سلام به زهیر فرزند قین بجلی».

یکی دیگر از این فدائیان، سعید بن عبدالله حنفی بود. او از ایمانی راسخ و شجاعتی فراوان
برخوردار، و از هواداران سرسخت اهل بیت علیهم السلام بود. همچنین از فرستادگانی بود که نامه‌های
کوفیان را خدمت امام حسین علیه السلام آورده بود. وی که از انقلابیون پر شور کوفه به حساب می‌آمد،
در نهضت مسلم بن عقیل نیز فعال بود، نامه مسلم را به مکه رساند و از مکه همراه امام علیه السلام به
کوفه آمد تا در روز حماسه بزرگ عاشورا جانفش را فدای رهبرش کند.^۴ امام زمان علیه السلام در زیارت
ناحیه مقدسه به وی این‌گونه سلام داده است: «السَّلَامُ عَلَيَّ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْحَنْفِيِّ».^۵

۱. خبرگزاری بین‌المللی قرآن، «جلوه اخلاق نبوی صلی الله علیه و آله در رفتار شهیدان»، ۱۳۹۲/۱۰/۲۵، کد خبر: ۱۳۵۹۴۸۵.

<https://iqna.ir/fa/news/1359485>

۲. محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، ج ۴۴، ص ۳۷۱.

۳. محمد بن جعفر المشهدی، المزار الکبیر، ص ۴۹۳.

۴. جواد محدثی، فرهنگ عاشورا، ص ۲۵۵.

۵. محمد بن جعفر المشهدی، المزار الکبیر، ص ۴۹۳.

سعید تیرهای دشمن را با دست، صورت و سینه‌اش دفع می‌کرد. هنگامی که نماز امام علیه السلام به پایان رسید، او با بدنی خونین به زمین افتاد^۱ و در حالی که نفس‌های آخر را می‌کشید، چشمانش را گشود و با تبسمی ملیح به سیمای امام حسین علیه السلام نگریست و عرض کرد: «أَوْفَيْتُ يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ؟» ای پسر رسول خدا! آیا من به عهد خود وفا کردم؟». سرور آزادگان، از جان‌نشاری و فداکاری سعید تقدیر نمود و با لحنی رضایت‌آمیز فرمود: «نَعَمْ، أَنْتَ أَمَامِي فِي الْجَنَّةِ؛^۲ بلی، تو در بهشت پیشاپیش من خواهی بود».

عمر و بن قرظ که یکی دیگر از این فدائیان است. ایشان نیز که به همراه سعید بن عبدالله نگهبانی از امام علیه السلام را به عهده گرفته و در این راه چندین چوبه تیر به سر و سینه‌اش رسیده و به شدت مجروح شده بود؛ همزمان با سعید بر زمین افتاد و همانند جمله‌های سعید را گفت و به امام صلی الله علیه و آله عرض کرد: «یا بن رسول الله أَوْفَيْتُ؟». امام حسین علیه السلام فرمود: «نَعَمْ، أَنْتَ أَمَامِي فِي الْجَنَّةِ فَأَقْرَأْ رَسُولَ اللَّهِ عَنِّي السَّلَامَ وَ أَغْلِقْهُ أُنِّي فِي الْأَثَرِ؛ آری، تو جلوتر از من در بهشت هستی؛ سلام مرا به رسول خدا صلی الله علیه و آله برسان و به آن حضرت عرض کن که من نیز به دنبال تو خواهم آمد».^۳ امام علیه السلام در زیارت ناحیه مقدسه به وی نیز این گونه سلام داده است: «السَّلَامُ عَلَيَّ عَمْرٍو بِنِ قَرْظَةَ الْأَنْصَارِيِّ».^۴

تیرها بر تنم فرود آید تا امامم نماز بگزارد^۵

یکی از پیام‌های عاشورا، نماز خواندن در بدترین شرایط جنگی است؛ یعنی سختی‌ها و مشکلات مانع این فریضه گرانسنگ نمی‌شود. شهدای دفاع مقدس این پیام عاشورا را به خوبی دریافت کردند؛ از این رو در ایام جنگ و اسارت اهمیت بسیاری به نماز می‌دادند. مرحوم ابوترابی رضی الله عنه می‌گوید:

مسئله نماز و عشق به آن، در نهاد انسان‌ها نهفته است. خوب به یاد دارم اولین مرتبه‌ای که نماز در اسارت برای ما جلوه خاصی پیدا کرد، بعد از هفت یا هشت روز سرگردانی بود که ما را از این طرف به آن طرف می‌کشاندند و سرانجام به وزارت دفاع منتقل شدیم. اولین اسیری که به

۱. همان، ص ۱۵۶.

۲. محمداصداق نجمی، سخنان حسین بن علی علیه السلام از مدینه تا کربلا، ص ۲۰۲.

۳. محمد محمدی اشتهاردی، غم‌نامه کربلا، ص ۱۳۲.

۴. محمد بن جعفر المشهدی، المزار الکبیر، ص ۴۹۳.

۵. جعفر رسول‌زاده.

اتاق ما فرستاده شد، سروان خلبان اسماعیل بیگی بود. وقتی ایشان با دست شکسته به محیط سراسر رعب و وحشت زندان هل داده شد، دیدم با همان دست شکسته به نماز ایستاد و با شوق عجیبی به راز و نیاز با پروردگارش پرداخت.^۱

۷. نماز بی نظیر

آیت الله شیخ جعفر شوشتری می نویسد:

آخرین نماز امام حسین علیه السلام، تکبیرة الاحرام، قیام، قرائت، رکوع، سجود، تشهد و سلام ویژه‌ای داشت. این نماز در تاریخ اسلام نظیر ندارد. تکبیر آن را با فرو افتادن از ذوالجناح سر داد و قیام را به هنگام هجوم دشمن به خیام حرم، و قنوتش دعایی بود که در آن حال می خواند: «اللَّهُمَّ مُتَعَالَى الْمَكَانِ ...».^۲ رکوع آن، زمانی بود که تیری به قلب مقدسش اصابت کرد و حضرت مجبور شد قامت خم کند تا آن را از پشت سر بیرون بیاورد، و آخرین سجده خونین امام علیه السلام بر پیشانی نبود؛ بلکه وقتی نیزه صالح بن وهب مزنی بر پهلوی آن حضرت اصابت کرد و امام علیه السلام گونه راست روی تربت گرم نهاد و این ذکر از سوز دل بر زبان داشت: «بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ» و تشهد و سلامش با خروج و عروج روح بلند ملکوتی اش به شاخسار جنان همراه بود، ولی دیگر خود نتوانست سر از سجده بردارد و تا دشمن سر مقدس آن حضرت را به اوج سنان و نیزه بالا برد که آن حضرت، با تلاوت آیات سوره کهف به تعقیب نماز پرداخت.^۳

فهرست منابع

کتاب

۱. ابن طاووس، علی بن موسی، فلاح السائل و نجاح المسائل، قم: بوستان کتاب، ۱۴۰۶ق.
۲. _____، اللهوف علی قتلی الطفوف، تهران: نشر جهان، ۱۳۴۸ش.
۳. _____، مهج الدعوات و منهج العبادات، قم: نشر دار الذخائر، ۱۴۱۱ق.
۴. ابومخنف، لوط بن یحیی، مقتل ابومخنف، قم: کتابخانه آیه الله النجفی المرعشی، ۱۳۹۸ق.
۵. امین عاملی، سید محسن، لواعج الاشجان، قم: نشر بصیرتی، ۱۳۷۱ش.
۶. بحرانی، سید هاشم، البرهان فی تفسیر القرآن، تهران: مؤسسه البعثه، ۱۴۱۶ق.

۱. قنوت (مرکز تخصصی نماز)، «خاطره نمازی از شهید ابوترابی»، ۱۴۰۱/۰۳/۱۲، کد خبر: ۳۲۲۰.

۲. محمد بن حسن طوسی، مصباح المتعجد، ج ۲، ص ۸۲۸.

۳. جعفر شوشتری، الخصائص الحسينية، ص ۵۶ و ۵۷.

۷. بحرانی، عبدالله، العوالم: الإمام الحسين عليه السلام، تحقيق مدرسة امام مهدي عليه السلام، چاپ اول، قم: مدرسة امام مهدي عليه السلام، ۱۳۶۵ ش.
۸. خادمی، سیف‌الله، نیایش سرخ، تهران: ستاد اقامه نماز و احیای زکات، ۱۳۷۸ ش.
۹. سعدی شیرازی، مصلح بن عبدالله، کلیات سعدی، تصحیح و تعلیق محمدعلی فروغی، تهران: امیرکبیر، ۱۳۹۴ ش.
۱۰. شوشتری، جعفر، الخصائص الحسينية، قم: نشر انوار الهدی، ۱۴۲۵ ق.
۱۱. صدوق، محمد بن علی، الخصال، تصحیح: علی اکبر غفاری، چاپ اول، قم: جامعه مدرسین، ۱۳۶۲ ش.
۱۲. _____، من لایحضره الفقیه، بیروت: مؤسسه الاعلمی، ۱۴۱۳ ق.
۱۳. طبری، محمد بن جریر، تاریخ طبری، بیروت: نشر اعلمی، ۱۴۰۳ ق.
۱۴. طوسی، محمد بن حسن، مصباح المتهجد و سلاح المتعبد، بیروت: مؤسسه فقه الشیعه، ۱۴۱۱ ق.
۱۵. کوفی، احمد بن اعثم، کتاب الفتح، بیروت: دار الاضواء، [بی تا].
۱۶. مجلسی، محمدباقر، بحار الأنوار، بیروت: موسسه الوفا، ۱۴۰۳ ق.
۱۷. محمدی اشتهازدی، محمد، غم‌نامه کربلا، تهران: نشر مطهر، ۱۳۷۷ ش.
۱۸. محدثی، جواد، فرهنگ عاشورا، قم: نشر معروف، ۱۳۸۰ ش.
۱۹. المشهدی، محمد بن جعفر، المزار الكبير، قم: نشر القیوم، ۱۴۱۹ ق.
۲۰. مفید، محمد بن محمد، إلهام، قم: کنگره شیخ مفید، ۱۴۱۳ ق.
۲۱. نجمی، محمدصادق، سخنان حسین بن علی عليه السلام از مدینه تا کربلا، قم: نشر اسلامی، ۱۳۷۶ ش.

پایگاه‌ها

۱. پایگاه خبری تحلیلی شهدای ایران، «خاطره‌ای جالب از شهید آوینی درباره نماز اول وقت»، ۱۳۹۳/۱۰/۲۹، کد خبر: ۶۳۳۸۳.
۲. خبرگزاری بین‌المللی قرآن، «جلوه اخلاق نبوی صلی الله علیه و آله در رفتار شهیدان»، ۱۳۹۲/۱۰/۲۵، کد خبر: ۱۳۵۹۴۸۵.
۳. قنوت (مرکز تخصصی نماز)، «خاطره نمازی از شهید ابوترابی»، ۱۴۰۱/۰۳/۱۲، کد خبر: ۳۲۲۰.